

פרוטוקול מס' 251  
מישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה  
ביום ג', י"ד בטבת תשל"ז - 4.1.77, שעה 08.30

נ כ ח ר :

- חברי הוועדה:
- י. חמיר - מ"מ יו"ר
  - נ. אליעד
  - י. בארי
  - א. גיבלר
  - א. הרליץ
  - א. ורדיגר
  - ת. טובי
  - א. יריב
  - ד. קורן
  - א. רובן

מוזמנים:

- מ. בנבנשתי - עיריית ירושלים
- י. בר-סלע - "
- א. הונשטיין - "
- י. ינאי - רשות הגנים הלאומיים
- א. דביר - "
- ש. רדאי - המועצה לא"י יפה
- י. אליצור - "
- ד. קרצ'מר - "
- ז. מחנאי - חברה קתא
- ב. וייל - "
- י. דש - משרד הפנים

מזכיר הוועדה: י. ברזני

ר ש מ ה : א. אדלר

סדר-היום:

1. ש ו נ ו ת
2. חכנית ממילא והפרק הלאומי סביב חומות העיר העתיקה בירושלים

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. חמיר:

אתמול הלך מאתנו אברהם עופר, שר השיכון.  
נכבד את זכרו ברגע של דומיה.  
(חברי הוועדה מכבדים בקימה את זכרו של השר א. עופר ז"ל).

אברהם עופר היה איש רב-פעלים, ומתוך היכרות אישית של מספר שנים אני חייב לומר שמדעו, אוננו ופעילותו הציבורית היו מן הגורמים החשובים בפיתוח אותם תחומי הפעולה שהוא היה קרוב אליהם. הסתבכות בלתי מוטברת עדיין שמה קץ לחייו, ואנחנו צריכים כרגע להביע צער ותנחומים למשפחתו, ולקוות לגילוי ובירור כל מה שאירע, בהנחה שהדבר ייעשה לשמו הטוב ולזכרו שייעמר אתנו.

1. שונוח

ת. טובי:

לפני זמן מה פניתי במכתב ליו"ר הוועדה בו ביקשתי להעמיד את סדר יומה של הוועדה אח נושא השכיחה של האסירים בכלא אשקלון. זה למעלה מעשרים יום מתקיימת שכיחת רעב של כמה מאות אסירים התובעים יחס טוב יותר ומעמד של שבוני מלחמה ועוד. המשפחות רובן מרצועת עזה, והן דואגות לגדול האסירים. רצייתי ששר המשטרה יבוא לוועדה וימסור לה אינפורמציה, ונקיים דיון בנושא. כי לא ייתכן ששכיחה כזאת תתנהל זמן כה רב ללא תגובה של ועדת הפנים.

היו"ר י. חמיר:

אני משמש כרגע רק כמ"מ יו"ר הוועדה, העסוק בימים אלה בוועידת תנועתו. ביום ששי עוררו בישיבת הוועדה מספר חברים את הנושא, ושמעו סקירה מפי ח"כ קשת, יו"ר ועדת המשנה לעניני המשטרה, שביקר בביה-הסוהר ונפגש עם הנציגות המוסמכת של שובתי הרעב. הוא סיפר לנו על רשמיו, שהיו מאלפים ומצערים. סוכם באותה ישיבה שיו"ר הוועדה יפגש עם שר המשטרה ויעביר לו את הפרטים ששמענו מפי ח"כ קשת.

ת. טובי:

לאחר שפניתי במכתב, ראוי היה שיו"ר יעו לי שהנושא מועלה בוועדה.

היו"ר י. חמיר:

הנושא לא הועלה כסעיף בסדר-היום. אחד החברים שאל אם ידועים פרטים, וח"כ קשת סיפר על ביקורו בביה-הסוהר. מזכיר הוועדה יוכל למסור לח"כ טובי פרטים נוספים. מכל מקום, אעביר את בקשתו של ח"כ טובי ליו"ר הוועדה. בוודאי יש מקום לדיון, ובעיקר לאחר שאני שומע שח"כ קשת כבר נפגש עם שר המשטרה.

ת. טובי:

אני מציע שגם נביע דעה שיש מקום לביקור של חברי הוועדה בביה-הסוהר.

היו"ר י. חמיר:

ייתכן. מכל מקום, אני אעביר את הדברים ליו"ר הוועדה.

רצייתי להעלות לסדר-היום נושא שני - פארק כרמל. פארק הכרמל ניצל בשעתו ע"י פעולה ציבורית רחבה וע"י חקיקה של הכנסת שקבעה כי יעד הפארק לא ישונה אלא באישור ועדת הפנים של הכנסת,

ועדת הפנים ואיכות הסביבה  
4.1.77

היו"ר י. תמיר:

נוסף על האישורים האחרים הנדרשים עפ"י החוק. לאחרונה שמענו שפיתוח המחצבה החדשה בהר כבול, על יד טמרה, מתעכב מסיבות שונות, וחוזרים לחציבה בפארק הכרמל, שפירושה נגיסה נוספת בפארק. אני מציע להעמיד את הנושא לדיון, ונפנה גם בענין זה ליו"ר הוועדה.

נ. אליעד: האם יש ידיעות שנוגסים בפארק?

היו"ר י. תמיר: לא. יש פניה מטעם שר מסות למשרד הפנים, לרשות שמורות הטבע ולוועדת הפנים.

2. תכנית ממילא והפרק הלאומי סביב חומות העיר העתיקה בירושלים

היו"ר י. תמיר:

חברת קרתא עושה עבודה גדולה, אבל בנקודה מסויימת היא מעוררת מחלוקת בנוגע לתחומי התכנון. חברי הוועדה קיבלו פניות מהמועצה לא"י-יפה ואחרים, המבקשים לדון בטענה שבמסגרת ביצוע תכנית ממילא עומדים לנגוס שטח של כ-10 דונמים מן הפרק שמסביב לחומות. אני מציע אפוא שנשמע קודם כל את העובדות.

א. רונן:

למעשה אינני יודע למה הוזמנו לכאן היום אנשי קרתא. קיבלנו הזמנה לישיבה שבה חידון תכנית הגן הלאומי של ממילא. כתבתי ליו"ר מכתב האומר שנראה לי כי מן הראוי שדיון זה ייפתח בהצגת הנושא של פיתוח הרב-צדדי של ירושלים, ע"י שני המתכננים שעסקו בתכנון במשך שלוש שנים בראש צוות של מאות אנשים. אלא שאותם שני המתכננים נמצאים כרגע בחו"ל, ויחזרו רק בעוד כמה שבועות. כיוון שאלה הנוכחים כאן היום אינם בקיאים בתכנון, ובפרט שהנושא איננו דחוף; הוא עוד לא נדון בוועדה המחוזית, ואם ועדת הפנים רוצה להתייחס לתכנית לעומקה ובמסודר - צריכה היתה קודם כל לשמוע את שני המתכננים העיקריים. לנו אין מה להציג כרגע. אני אינני המתכנן של הפרוייקט אלא יו"ר מועצת המנהלים, גב' וייל היא היועצת המשפטית. אנחנו מוכנים אפוא לשמוע כל מי שרוצה לומר משהו, אבל להציג את התכנית איננו יכולים.

קרתא הכינה את התכנית בשביל עיריית ירושלים. הוועדה המקומית אימצה את התכנית, והגישה אותה בשמה לוועדה המחוזית. לכן מצדנו אין כרגע כל מעמד בנדון.

היו"ר י. תמיר:

ועדת הפנים חשמה להקדיש ישיבות אחדות לנושא הכולל של תכנית ממילא. אבל הנושא הספציפי העומד על סדר היום בישיבה זו הוא הפארק והסכנה הנשקפת לו. הגורם הראשון במעלה בענין זה הוא עיריית ירושלים. אני מבקש אפוא ממך בבנשתי להרצות לנו בנושא ספציפי זה.

ת. טובי:

האם הוחלט רשמית שיהיה דיון בוועדה על הנושא הזה?

היו"ר י. תמיר:

כן. אני הצעתי להעמיד אותו על סה"י, והוועדה ייפתח את כוחו של היו"ר לקבוע את מועד הדיון.

א. הרליץ:  
אני חושבת שיש צדק בדבריו של ח'כ טובי.  
אני מציעה שנקדיש לענין זה דיון באחת  
הישיבות הקרובות, לשאלה העקרונית של העלאת דברים לדיון בוועדה.

מ. בנבנשתי:  
הוועדה המקומית המליצה לפני כמה חודשים  
להפקיד תיקון למתאר, הקובע מספר רב של  
דברים במחצת ממילא. הוועדה המקומית המליצה בפני הוועדה המחוזית לאשר  
בינוי מסויים (שגם אני לא אוכל לתאר אותו משום שגם אני אינני מתכנן)  
בתחום שחלה עליו מה שנקרא "תכנית ע'מ-6", שעיקרה קביעת תחומי הפארק  
הלאומי מסביב לחומות העיר העתיקה. בתוך התחום הזה של עמ-6 המליצה  
הוועדה המקומית בפני הוועדה המחוזית על בינוי בסדר גודל של 24 אלף  
ממ"ר למגורים ולמסחר, ועוד 12 אלף ממ"ר חניון רב-מפלסי ליד שער יפו.  
חלק מהבינוי הוא על-קרקעי, וחלקו תת-קרקעי. מובן שלא מדובר כאן  
בבניינים רבי-קומות אלא בבינוי שלדעת הוועדה המקומית אינו פוגע  
בפארק הלאומי והוא חלק מהתפיסה התכנונית וממחצת ממילא כולו, שהאיזור  
הכולל שלו הוא 145 אלף ממ"ר.

אחת הסיבות שהוועדה המקומית הסכימה להמליץ  
על הבינוי באיזור זה היא שחכנית ממילא מבקשת לקבוע רצף פתוח של פארק  
בין האיזור של הפארק הלאומי שליד שער יפו לבין גן-העצמאות. העקרון הוא  
שהעמק הקדום שעליו בנויה ממילא של היום, שנמשך מאיזור גן-העצמאות,  
מלון פלאזה, לכיוון גיא בן-הנום, יישאר פתוח; הבניינים שבנויים עליו  
היום ייהרסו, והוא יקבע גם מערכת שטחים פתוחים במרכז העיר שיש לה  
רצף. לדעת הוועדה המקומית, בעקבות ההנחיה שניתנה לחברת קרתא, מחליף  
השטח הציבורי הפתוח שיווצר בלב האיזור אותם שטחים שנגגסים מן הפארק  
הלאומי באיזור שער יפו (מעין חילופין). גן-העצמאות הוא גודל ומפותח,  
אחד הגדולים שיש במרכז עיר בישראל. הכוונה היתה לפתוח את הציר הזה  
להולכי-רגל שילכו בתוך גן פתוח, מגן-העצמאות ועד לרגלי שער יפו.  
ועמדתה של הוועדה המקומית היתה שחילופי שטחים אלה מצדיקים את הבינוי  
בתוך אותו תחום של הגן הלאומי.

נקודה שניה בהחלטות הוועדה המקומית:  
שגבולות הגן הלאומי (תכנית עמ-6) נקבעו לא עפ"י עקרון תכנוני, והיינו  
יצירת גן, אלא עפ"י קו שרירותי שנקבע בזמנו כגבול המערבי של כביש  
מסויים ("כביש מהיר מס' 1"), כביש רב-קיבולת שתוכנן בשנת 1968 לעבור  
ממערב מגדל באום לאורך עמק גיא בן-הנום, ומשם לעלות לכביש חדרון.  
לאחר הביקורת החריפה שמנתחה בזמנו על מערכת הדרכים לירושלים, נמחק  
הכביש הזה מן התכנית. אבל כשתכננו את תכנית עמ-6, אותה תכנית של הגן  
הלאומי, קבעו כגבולה המערבי אותו קו דמיוני של כביש מהיר מס' 1.  
לגבי התווי הזה קיבלה הוועדה המקומית את העמדה שאין לתווי זה כל  
משמעות כגבול של פארק.

נקודה נוספת: תכנית עמ-6 היתה תכנית-מסגרת.  
היא לא קבעה את השימושים בפארק, אלא קבעה שעל בסיס תכנית עמ-6 יהיה  
צורך להגיש תכניות מפורטות. אבל זוהי נקודה משפטית שאינני רוצה להיכנס  
אליה.

אני חוזר ואומר: מדובר ב-14 אלף ממ"ר בינוי  
על-קרקעי ליד חומות העיר העתיקה מדרום למלון פאסט, שטח מסחרי; שטח  
של 10 אלפים ממ"ר מגורים על המדרון הצפוני, שנמצאת עליו הקונסוליה  
הצרפתית, ועוד 12 אלף ממ"ר תת-קרקעי, של מסחר וחניון, שנמצאים בסמיכות  
לשער יפו.

א. יריב:  
בשעתו ביקרנו באתר ממילא וראינו את התכנית.  
אבל כרגע קשה לי לעקוב אחר דבריו של מר  
בנבנשתי, ללא מפות ודגמים. והרי מדובר כאן לא בעקרונות ערטילאים אלא  
בתוואים בשטח. משום כך גם אני סבור שכדאי שנשמע קודם כל את המתכננים  
עם מפות.

ג. בנבנשתי:

הערה פרוצידורלית: התכנית הומלצה להפקדה בוועדה המחוזית. הוועדה המחוזית עדיין לא התחילה בדיון. היא שמעה את המתכננים, שאלה שאלות, אבל טרם דנה. אנחנו עדיין לא הבענו שם את דעתנו.

א. רובין:

היה רצוי מאד שנשמע היום כל מי שבא. אני רק מבקש להודיע שלטובת הענין צריך יהיה לשמוע אותם שוב אחרי שהנושא יוצג ע"י המתכננים. אין כאן היום אף חבר ועדה אחד שהוא ירושלמי, ולטובת הענין צריך היה לפתוח בהצגת הנושא, עם מפות ואפשרות של הסברים ומתן חומר-רקע, כדי שהדיון יהיה פורה. ואני חוזר ומבקש שהדיון ייפתח בהצגת הנושא, ורק אח"כ יוכלו האזרחים להשמיע את הצעותיהם ואת הסתייגויותיהם.

היור' י. חסיר:

נקיים היום בירור מוקדם, בלתי ממצה, בהנחה שהוא יתרום להבנת הענין.

אני רוצה לקרוא מתוך פרוטוקול של הוועדה מיום 14.12.76, שאז הוחלט לקיים את הדיון: הישיבה נפתחה; אני ביקשתי רשות הדיבור וקראתי מברק שהגיע מהמועצה לא"י - יפה סניף ירושלים, האומר: הוועדה המחוזית של ירושלים דנה בתכנית ממילא המתכוונת לנגוס 10 דונם מהפרק הלאומי ע"י שער יפו, וזה תוך עקיפת החוק המחיב אישור של ועדת הפנים של הכנסת. אנו מבקשים להפגש אתך בנושא זה בדחיפות.

בשעתו נאמר שתכנית ממילא מעוררת כמה וכמה סוגיות, בין היתר הסוגיה של הפארק, של דחיסות התכנון וכו'. היועץ המשפטי של משרד הפנים, מר יערי, הודיע שברגע שנתקבלה החלטה בוועדה המקומית המאשרת את תכנית המגיסה הזאת - שלח משרד הפנים אזהרה לממונה על המחוז וקבע שכל אישור של תכנית כזאת הוא בלתי חוקי, אלא באישור סופי של ועדת הפנים. ח"כ אליעזר אמר אז: אני מציע שוועדת הפנים תדון בנושא, וזה מה שאנו עושים היום.

יחד עם זה, כיוון שיש הגיון בדבריו של ח"כ רובין, אני מציע שחברה המועצה לא"י יפה, שהיו הגורם להעלאת השאלה, יציגו את הבעיה, והיום לא נסכם.

י. אליצור:

הרשו לי להביע פליאה על ש"הצד שכנגד" אינו מוכן בשלב זה להציג את התכנית בפני הוועדה. עם כל הערכתי לאדריכל ספדי, אני משוכנע שמר בנבנשתי ומר רובין יודעים את התכנית לפרטיה, ולכן גם הטיעונים שלנו ללא מפה וללא הסברים של תנאים יהיו לוקים קצת בחסר, ואני מבקש על כך את סליחת הוועדה.

הטיעונים שלנו הובאו בסיכום שהוכן לפני מספר חודשים ע"י קבוצת אנשים, רובם אנשי מקצוע שלקחו את נושא ממילא לעינם והקדישו לו מחשבה רבה. והם הגיעו להמלצות שחולקו לכם במסמך מיוחד. ההמלצה הראשונה נוגעת לנושא הריון של הוועדה, והוא: שאין לנגוס בפרק הלאומי.

יש לנו מספר סיבות מדוע אנחנו סבורים שאסור לנגוס בפרק הלאומי. הסיבה הראשונה - שאין כל סיבה כן לנגוס. שהאלטרנטיבה המוצגת בתכנית הזאת היא פסולה. אילו אמרו שיש צורך מיוחד דווקא שהתכנית תיגע בנקודות אלו שבהן נוגסים בפרק שליד החומה - הייתי יכול להבין ששוקלים לכאן ולכאן מהי טובת הציבור. אבל במקרה זה אין כל טובת הציבור בטיעון השני, היות ועיקר הנגיסה היא לבניית סופרמרקט שלדעתנו אסור שייבנה במקום שתוכנן, ליד החומה, במקום שרחוב יפו מתחבר עם רחוב ממילא. הטענה שלנו היא שהרעיון של הסופרמרקט כשלעצמו הוא פסול. לא רק משום שאין צורך לבנות במקום זה סופרמרקט ולרכז שם את התנועה, אלא גם משום שכדי לבנות את השירותים לאותו סופרמרקט אנחנו

י. אליצור:

צריכים להגדיל את שטח החניה. ואכן, התכנית מדברת על שטח חניה מעל ומעבר למצופה. אני חושב שהמציאות הישראלית בשנתלים האחרונות הוכיחה מה רבה התלישות מן המציאות שהיחה לתכנית זו שהוכנה לפי בקשת חברת קרתא.

כיום, בזמן משבר האנרגיה, קשה לדבר על מפלסים כה רבים חת-קרקעיים ועל חניה ל-1200 מכוניות רק כדי לשרת סופרמרקט שמלכתחילה לא צריך להיות שם, נוסף על הצורך לשרת את הבאים לעיר העתיקה, עם מערכות אורדר וכו'. האם לשם כך צריך לנגוס בפרק הלאומי? זה לדעתו הנושא שהוועדה צריכה לתת את דעתה עליו.

נושא שני שאנחנו חושבים שהוא פסול: אנחנו בהחלט חושבים שיש צורך ברצף בין גן העצמאות לבין חומת העיר העתיקה והפרק הלאומי. אבל לא במקום שתוכנן ע"י חברת קרתא. משום שמבחינה הגיונית הולך-הרגל לא ינמך ויסטה מהכוון ויעשה קפדוריה בהתאם לתכנית המוצעת. הקו ההגיוני להולכי-רגל הוא בשורה, במקום שנמצא היוקרשוב ממילא. זה המקום שבו יוכלו הולכי-הרגל ללכת במישור ישר, ואז גם לא יצטרכו לעקוף. משום שהמתכנן, כדי להגיע לתכנית יפה, עיקם את המציאות, ורצה לכפות על הרצף מין עיקול שאיננו במקום, וכדי להצדיק את העיקול הזה הוא רוצה לבנות במקום שאנחנו חושבים שלא צריך לבנות בו, ולנגוס מהפרק הלאומי.

איננו מקבלים גם את הטענה שהתחום של הפרק הלאומי הוא כביש מהיר מס' 1. יש גם הציון בפרק הלאומי כפי שתוכנן: רצועת ירק רחבה ככל האפשר סביב חומת העיר העתיקה.

והטיעון השלישי שלי: שהתכנית הגרנדיוזית שלכאורה מצדיקה נגיסה מהפרק הלאומי מסוכנת לא רק בגלל מה שייבנה אלא גם בגלל מה שלא ייבנה. כלומר, מי שעובר היום באיזור ממילא רואה את השממה שנוצרה שם. זוהי עיר-רפאים. זה אמנם לזכותו של מר רונן שהצליח להוציא משם את התושבים. אבל החשש שלי הוא שהתכנית, ככל שהיא גרנדיוזית - ביצועה יחמשך וילך, ולא ימצאו היזמים וכספי הציבור כדי לבנות זאת, וכתוצאה מכך תהיה לנו שממה בלב העיר, והרס במקום שצריך להיות בניין.

לכן אנו מציעים אלטאנטיבה, שלפי מיטב הבנתנו גם תואמת במידה רבה את דרישותיהם של לפחות חלק מחברי הוועדה המקומית. משום שקרתא כיום מנסה להימנע מעימות עם הציבור בתחום זה, ולהימנע מהחלטות שצריכות להתקבל ללא סחבת, החלטות שצריכות לשנות את התכנית ולאפשר תכנון שונה, מהיר, פחות גרנדיוזי, ואשר יאפשר את בינויו של איזור ממילא במהירות האפשרית.

היור' י. חמיר:

הכנסת עסקה בשעתו בנושא תכנון ירושלים בצורה אינטנסיבית מאד, והיו לנו סיכומים מפורשים בנדון, סיכומים שאני מניח שעמדו לנגד עיניהם של מתכנני ירושלים.

י. יבאי:

לא אחייחם לביקורת שהושמעה כאן נגד התכנית כולה, כי אין זה בסמכותי. אני רוצה רק לומר, כמי שאוהב את ירושלים, שנדמה לי שאין עוד הרבה תכניות בעולם שהוכנו לתפארת כמו התכנית הזאת של חברת קרתא.

ליווינו את התכנית הזאת מתחילתה. אינני יודע מה פירוש הדבר "לנגוס בפארק". אנחנו ממונים על הפרקים, כביכול.

מה זה "כביכול"?

היור' י. חמיר:

י. ינאי:

משום שלא חמיד יודעים בציבור בדיוק מה פירוש "גן לאומי". בשבילנו תכנית קרתא כולה יכולה להיות פרק לאומי, בדיוק כמו שטח ירוק אחר. בעולם מקובל שאתה לוקח שכונה שלמה שאינך רוצה שיכערו אותה, ומכריז עליה כפרק לאומי, ואז אתה מבטיח שבלי ועדת הפנים אינך יכול לשנות שם שום דבר. כך שאינני יודע מה פירוש "נגיסה" בפרק כשאתה לוקח ממנו דונם.

יחד עם זה, אנחנו שומרים על כל מטר שכבר אושר, כשאנחנו יודעים שלא ניתנו לנו הרבה שטחים כאלה.

התחלנו בענין זה של הפרק מסביב לחומה שבועיים אחרי גמר מלחמת ששת הימים. כעבור מספר חדשים הגשנו תכנית של אלפיים דונם מסביב לחומות, ועל התכנית הזאת אנחנו עומדים עד היום. לא כל השטח הוכרז, אבל הוכרזו מספר שטחים, כמו תכנית עמ-6. לפני מספר שנים פנו אלינו המתכננים של תכנית קרתא וראש עיריית ירושלים, וביקשו 22 דונם בשטח הזה לשם יישוב שטחים וכו'. עברנו על זה במשך מספר חדשים, ולא הסכמנו; ובסופו של דבר הסכמנו רק על 11,5 דונם, וגם זה בתנאים מסויימים, שהמבנים שייבנו בשטחים ההם לא יפריעו לחומות ולנוף וכו'. לאחר מכן היתה אי-הבנה בין מר בנבנשתי ובינינו. אנחנו אמרנו שעיריית ירושלים צריכה להיות מעוניינת הרבה יותר מאתנו בענין זה, ואם היא איננה מעוניינת - אנחנו לוקחים זאת בחזרה. אבל שמחתי עכשיו לשמוע שיש שינוי בגישתה של העירייה.

פורמלית הדגשנו במכתב לקרתא, עם העתק למר בנבנשתי, שאין זה בסמכותנו לוותר פורמלית על שטחים, אלא זה בסמכותה הסופי של ועדת הפנים של הכנסת. לגבי התכנית של הסופרמרקט לא נשאלנו, ואיננו יודעים. באותו מקום דובר אתנו על הקמת מלון מסויים, מלון-דבורה, וגם אז אמרנו שנשכים לתת את השטח הזה למטרה זו רק בתנאים מסויימים.

לדבריו של מר אליצור אני רוצה לומר: לא ייתכן ש-1200 מקומות חניה יהיו מיועדים רק עבור הסופרמרקט. נושא החניה בכלל הוא נושא מאוד מאד, שהעסיק אותנו רבות. הרבה דנו בשאלה כיצד להוציא את החניה הזאת מאיזור הפארק, ושמחנו לשמוע שיש גוף המטפל בזה במסגרת תכנון מסודר לסביבה כולה.

צריך גם לזכור שיש ועדה מקומית ויש ועדה מחוזית לירושלים, שכל הענין הזה צריך להיות יקר להן לא פחות משהוא יקר לרשות הגנים הלאומיים מבחינת גובה בניה, צורת בניה וכו'. וסמכנו ואנו סומכים עליהן שגם הן יראו לנו רואה אפוא אסון בכל הענין הזה.

האמת הפורמלית היא שאין מצדנו אישור פורמלי לדבר הזה, אבל לאחר שנרון בו ייתכן מאד שנאשר זאת. כרגע אין אישור לשום דבר מצד רשות הגנים הלאומיים.

י. דש:

בזמנו רנה ועדת הפנים בתכנון ירושלים והמרכז המסחרי (מע"ר). הקונצפציה החד-משמעית היא שהמע"ר צריך ללכת יותר לכיוון מערב, לכיוון בנייני-האומה. אבל אני מבין שכעת אנחנו מתרכזים לא בתכנית ממילא הכוללת אלא בתכנית הפרק הלאומי, ולכן לא אדבר על הקונצפציה הכללית של תכנית ממילא.

מה שנוגע להמשך גן-העצמאות - אנחנו רואים את הדבר הזה לברכה, שהמשך הגן יהיה במקום הנמוך ביותר, בנתיב הטבעי של הוואדי, משתפך לגיא בן-הנום. אנחנו סבורים, מר אליצור, שהגן כפי שמחבטא בתכנית ממילא איננו רחב במידה מספקת, ובמקום מסויים הוא מצטמק לכמה עשרות מטרים בלבד. לכן אנחנו עומדים על כך - וחברת קתא גם מסכימה - לפתוח אותו יותר לכיוון גיא בן-הנום. אבל עצם הכיוון הוא הטבעי ביותר. כך מתבטא הדבר גם בתכנית אגף התכנון, שקיבלה תוקף ב-1969, וחברת קרתא בנקודה זו הלכה בעקבות תכנית המתאר הרשמית. יחד עם זה, כאמור, אנחנו עומדים על כך שהגן הזה יורחב.

י. דש:

אינני מתעלם גם מכך שחשוב מאד לשמור על האופי של רחוב סמילא, ואין להכניס שם בנייני קומות וכו'.

הי'ר י. חמיר:

איך מחיישב הסופרמרקט עם העקרון הזה?

י. דש:

הקונצפציה שלי לגבי הפארק היא שלא צריכים להיות בו מבנים כלל. זה צריך להיות שטח פתוח, רקע לחומות. הסופרמרקט לא מחיישב לדעתי עם הדבר הזה. אנחנו רוצים שהבאזארים של העיר העתיקה ימשכו את הציבור, ושהאופי שלרגלי החומות יישמר, ואז אין שם מקום לסופרמרקט כלל. זאת הקונצפציה שהתגבשה באגף התכנון.

ישבנו בעניין זה גם עם הוועדה המחוזית. הדבר טרם נדון שם, וטרם גובשה שם דעה חד-משמעית בנדון, אבל כפי שגובש באגף התכנון - אין שם מקום לסופרמרקט. להיפך, כל הצד הדרומי והצפוני של החומות צריך להיות ירוק ומשוחזר לגמרי ממבנים. יש עדיין היסוסים לגבי הצורך בחניון תת-קרקעי, אבל בוודאי לא לגבי שימושים מסחריים. אלה צריכים ללכת דרומה יותר, ובמידה יותר מצומצמת, כי בסופו של דבר הרי גם קרחא צריכה לקבל שם שימושים.

אשר למלון פאסט - דעתי היא שאסור היה בכלל לבנות אותו במקום הזה. השטח שם צריך להיות פנוי, עם מראה לעיר העתיקה, ובייחוד מסיבות של תחבורה. מר ספדי מאריך את דרך יפו מתחת לפני הקרקע. על זה צריך עוד לדון. כאן אני מסכים עם מר אליצור שמוטב לעשות דבר הרבה יותר צנוע ולא גרנדיוזי. כל תכנון המרחבים הגרנדיוזיים הללו לא הוכיח את עצמו גם בחו"ל. כאן צריך ללכת בתכנית הרבה יותר צנועה, מתאימה לירושלים.

לדעתי צריך להרחיב הרבה יותר את החפיר מתחת לחומות, אבל זה כבר קשור בתכנית הכללית יותר מאשר בגן עצמו.

ב. וייל:

אני מניחה שהתמונה כולה תתבהר אחרי שהמתכננים יציגו אותה בפרוטרוט.

אין שום כוונה לנגוס בגן הלאומי ע"י לקיחת שטחים. להיפך. התכנית מוסיפה לגן הלאומי כ-7-6 דונם המיועדים לקשר בין הגן הלאומי לגן העצמאות וליצור רצף.

הי'ר י. חמיר:

מר ינאי אמר ש-11,5 דונם היו צריכים לרדת מתחום הגן הלאומי, ו-10,5 היו צריכים

להתווסף. איך זה מחיישב?

ב. וייל:

המתכננים יסבירו את זה. הם שקלו את כל האפשרויות. עכ"פ, אין גריעת שטחים מהגן הלאומי.

א. רובין:

אין בקשה לביטול שטח של הכרזה. להיפך. ההצעה היא להוסיף שטח מסויים לשטח ההכרזה.

ב. וייל:

כפרט שהמונח "נגיסה", כפי שאמר מר ינאי, מעורפל כאן מאד. אין כוונה לפנות בבקשה לצמצם את גבולות הפרק הלאומי.

ד. קורן: השאלה היא אם יבנו או לא יבנו על שטח הגן הלאומי.

ב. וייל: יבנו על שטח מסויים.

ד. קורן: אם כך - זאת נגיסה.

ב. וייל: אחרי שיוסבר האספקט התכנוני - הכל יובהר. אני רק אומרת שאין כוונה לשנות את גבולות הגן הקיים ע"י החסרת שטחים, אלא התכנית מוסיפה שטחים, כפי שהוזכר.

הטענה של מיסחור נובעת מאי-הבנה. כי מבחינה של ערכים כספיים, אותם שטחים שיתווספו לגן הלאומי פיננסיים עולה 40 מיליון לירות. תכנית ממילא מחייבת למעשה את ביצוע הגן הלאומי עצמו, הלכה למעשה. זהו נטל שהתכנית הזאת מקבלת על עצמה. והביצוע של הגן עולה על 30 מיליון ל"י.  
אם לסכם, אין כאן שום כוונה לנגוס, ולא למסחר, אלא לבצע את הגן הלאומי במסגרת התכנית.

היור' י. תמיר: כפוף לפירושים שונים.

ב. וייל: אני מניחה שצריך יהיה עוד להוסיף אספקטים משפטיים, אבל זה לאחר ההבהרות של המתכננים.

י. בר-סלע: מהו המצב התכנוני היום בשטח? יש תכנית עמ-6, שייעודה שטח מסביב לחומות העיר העתיקה לפארק לאומי. זאת תכנית ברמה מתאדית. היתה מחלוקת משפטית מה משמעות התכנית הזאת, מחלוקת שנמשכה תקופה די ארוכה, ועפ"י החלטת היועץ המשפטי הקודם נקבע שמשמעותה ייעוד שטח לפרק לאומי. בעקבות זאת הכרז שר הפנים על השטח הכלול בתכנית עמ-6 כפרק לאומי. תנאי להכרזה, לפי חוק גנים לאומיים, שהשטח ייעוד בתכנית להיות כזה, ואמנם כך היה.

על הפרק הזה יש כל מיני תכניות אחרות, שלא בוטלו עד היום, ויש לכך משמעות משפטית.

היור' י. תמיר: באיזו רמה?

י. בר-סלע: ברמה שאיננה נוגדת את ההכרזה הזאת, היות ותכנית עמ-6 ייעודה שטח לפרק לאומי. נניח שזה מתייחס גם לשטח שהיתה בו תכנית ברמה מפורטת, שאיפשרה בניה ב-50% בארבע קומות. העובדה שהשטח יועד לפרק לאומי לא ביטלה את הזכות שהיתה בקרקע. אנחנו צריכים לצאת אפוא מהנחה שיש בשטח של תכנית עמ-6 בעלי קרקע פרטיים רבים, גם בחלק שהיה מקודם ישראל-הישנה וגם ערבים רבים ממזרח ירושלים, בעלי קרקעות קטנות שיש להם זכויות בקרקע.

בתכנית המוצעת, שקרתא עומדת מאחוריה, יש מספר שטחים שהם בתוך התכנית עמ-6 והם מייעדים בניה מאסיבית. לפחות שלושה דברים מיועדים שם להקמה: סופרמרקט, חניון תח-קרקעי גדול, ובניית מגורים. יש חפיפה של בניה מאסיבית לתוך איזור תכנית עמ-6 המיועד לפרק לאומי. יש כאן אפוא סכך משפטי ניכר.

י. בר-סלע:

התיקון בחוק הגנים הלאומיים, משנת 1975, שקבע ששר הפנים איננו יכול לבטל הכרזה אלא באישור ועדת הפנים של הכנסת, למעשה מאבד את משמעותו. אנחנו נמצאים כאן בשני מישורים: המישור של חוק גנים לאומיים, והמישור של חוק התכנון והבניה. במישור הגנים הלאומיים יכולה ההכרזה להשאר בחקפה לעולם ועד. במישור חוק התכנון והבניה יכולות רשויות התכנון לשנות או להוסיף תכניות. לרוגמה: שטח שהוא גן לאומי; רשויות התכנון מתכננות באמצעו בנין של 40 קומות. ברגע שתכנית זו מקבלת תוקף - וזה מבלי לנגוע בייעוד של הפרק הלאומי אלא באישור של ועדות התכנון במסגרת חוק התכנון והבניה - בא בעל הקרקע ומבקש היתר בניה, ואז חובה רק להודיע לרשות הגנים הלאומיים שמישהו הגיש בקשה להקים שם בית בן 40 קומות, ולרשות הגנים אין כאן שום תוקף. חוקי. אפשר אפוא לבנות שם בית של 40 קומות מבלי לשנות כלל את הייעוד של הפרק הלאומי. זהו אפוא מצב פרדוכסלי.

נ. אליטר:

כלומר, ההכרזה על פרק לאומי איננה משנה את ייעודו?

י. ינאי:

אי-אפשר לעשות בו שום דבר ללא אישור של רשות הגנים הלאומיים. הנקודה הזאת של בניה באמת סתומה.

י. בר-סלע:

היא איננה סתומה. הסיטואציה בלתי נוחה, כיוון שיש כאן שני חוקים שלכאורה עומדים במחירה זה לזה, אבל מבחינת זכויות בעל הקרקע לפי חוק התכנון והבניה אין כל ספק.

הי'ר י. חמיר:

מיהו בעל הקרקע של תכנית עמ-6?

י. בר-סלע:

חברת קרחא. בניה לרגע שהרשויות מאשרות בתכנית עמ-6 בניית סופרמרקט בהתאם לחוק התכנון והבניה. הולכים לשר הפנים, ומבקש שינוי התכנית כשאינ מדברים כלל על שינוי הייעוד, ושר הפנים מאשר. לאהר מכן באים לשר ומבקשים שינוי הייעוד; הוא בא לוועדת הפנים, וזו מטרבת. בא בעל הקרקע ומבקש היתר בניה. עפ"י התכנית שקיבלה תוקף בוועדת התכנון אין אפשרות לסרב לו את היתר הבניה.

אני יודע שהמתכנן ברוצקוס עורר בשעתו את הבעיה הזאת, ואני יודע שהדבר הובא לפני היועץ המשפטי לממשלה. אני טענתי את טענותי במשרד המשפטים, ואיש לא חלק אז על דעתי. אינני יודע מה היתה ההכרעה. ייתכן שאם ייעשה מאזן של התכנית הכללית ויגידו: לקחנו דונם כאן והוספנו דונם שם - הגן הלאומי יצא נשכר. אני רק מסביר את הצד המשפטי.

מן הראוי לדעת דבר נוסף: אני חושב שזה לא רק כירטום בפרק הלאומי; אני חושב שהדבר הזה הוא תחילת היסודות. וכחווה דעת משפטית אני רוצה לומר: בתכנית עמ-6 יש הרבה מאד בעלי קרקעות, בהם בעלי קרקעות קטנים, אנשים שברובם בוודאי מעוניינים בבניית בית לעצמם. אינני יודע איך יעמדו רשויות התכנון בפני אנשים אלה כשיבקשו לבנות את ביתם והרשויות יסרבו בטענה שזהו פרק לאומי, כשמצד שני עומד סופרמרקט גדול שנבנה אף הוא בתוך הפרק. נדמה לי שכאן תהיה טענה של אפליה קשה שקשה יהיה למצוא לה תשובה משכנעת נבית-המשפט מבחינת האיזון שבין בעל הרכוש הגדול ובעל הרכוש הקטן.

ד. קרצ'מר:

המצב המשפטי הוא לצערי באמת כזה שהחוק איננו קובע מה מותר לעשות בפרק לאומי. שמענו מאנשי קרתא שאין שום כוונה לנגוס בפרק. צריך שיהיה ברור שאין כוונה לנגיסה פורמלית מהשטח המוכרז כפרק לאומי, בעוד ששמענו שמסיבה עניינית ועובדתית אפשר ואפשר לנגוס בפרק ולכנות בו מבלי לשנות את ההכרזה, והמשמעות של הדברים הללו חמורה ביותר.

א. רזבין:

נוצרה כאן אי-בהירות לגבי הגדרת המושג "גן לאומי". לא מן הנמנע שרשות הגנים הלאומיים הייתה יכולה, אילו רצתה, לבקש להכריז על העיר העתיקה כולה, על כל בניינה, כגן לאומי. עמדת-חורג' מן שהעירייה רוצה עכשיו לשקם הייתה יכולה להיות אתר בתוך גן לאומי.

גן לאומי איננו גינה לאומית אלא זהו אתר לאומי שהחוק הטיל מגבלות מסויימות על דרך הטיפול בו ודרך שמירתו והבניה בו. רשות הגנים הלאומיים בארה"ב למשל סמונה גם על המונומנטים הלאומיים. כל שכונת ימין משה נמצאת בפרק הלאומי, ולכן כל תכנית בימין משה נבדקת תחת מיקרוסקופ, ולכן נקבעה שם תכנית אדריכלית מיוחדת במינה. גם הכפר סילוואן במצא במרכזו של גן לאומי בן אלפיים דונם. ואיש באמת לא יעלה על דעתו שמשום כך תוקפא הבניה בכפר הזה ויוקפא שיפור רמת הדירור בו. אלא שהבניה שם צריכה להיות מתאימה למקום ושומרת על חזותו.

פל זה איננו נוגד אפוא את מה שאמר מר בר-סלע, אלא רק מבהיר את דבריו.

אפילו כשמדברים על מאזן של שטחים פתוחים אם מגדירים גן לאומי כשטח ירוק - התכנית הזאת בסיכומה מוסיפה שטחים ירוקים לעומת המצב הקודם. אני מציע לחברי הוועדה לבקר בשטח ולראות איך נראה הגן הלאומי היום. היום מגיעות בשבת 800 מכוניות של מבקרים בעיר העתיקה, ובעוד כמה שנים יגיע המספר לאלף מדי שבת, וזה כשעוד אין שם אף אתר מסחרי. זה 25 דונם של אספלט, פלוס כל השירותים שמסביב, ביחד כ-40 דונם אספלט מעל לפני הקרקע. כזה יהיה הפרק הלאומי. הברירה היא להוריד את כל זה למטה, ולמעלה להקים גן ירוק.

אינני בכנס לכל נושא התכנון. אבל עובדה שהתכנית הזאת מבצעת 65 דונם של שטח פתוח ציבורי ירוק באיזור של 145 דונם, בשטח שהיום הוא סלמס, שכדי לפנות את חושביו צריך לתת להם פיצויים של 50 מיליון לירות על-מנת שהשטח יהיה ירוק. ואח"כ צריך לבצע את הגן בהשקעה נוספת של 30 מיליון ל"י. אבל על כך נדבר כשנדבר על התכנית. מכל מקום, אי-אפשר לדבר עליה כעל תכנית פושעת הנוגסת בפרק הלאומי.

מר אליצור דיבר על העימות עם הציבור.

התכנית הזאת, כפי שאמר מר ינאי, מעט מאד יש כמותה בעולם מבחינת רמה. ביקרתי ב-30 ערים ובדקתי 30 תכניות, ולא מצאתי תכנית בעלת רמה כזאת. התכנית הוצגה בוועדה המקומית שלוש פעמים ב-1973. היא פורסמה ביזמתנו בכל העיתונים עוד לפני 4 שנים, כדי שהציבור ידע. התכנית לא נעשתה בהסתר. התכנית הזאת הוצגה לפני הוועדה הציבורית של עיריית ירושלים בראשות פרופ' עמירן, ונתקבלה בברכה ובאיחולי הצלחה. התכנית הזאת הוצגה פעמיים בפני הוועדה העולמית לירושלים, המורכבת מדאשי אנשי הדוח בעולם כולו, הבודקים במיקרוסקופים מה נעשה בירושלים ואינם חוסכים את שבת ביקורתם. שמעתם שהוועדה הזאת ביקרה כמה דברים שנעשו בירושלים; לתכנית הזאת היו רק דברי ברכה. התכנית הזאת הוצגה לפני שנתיים בקונגרס האדריכלים והמהנדסים שנערך בת"א, ונתקבלה שם בברכה. לפני שבוע היא הוצגה בקונגרס החודש שנערך בירושלים, לפני 300 מהנדסים ואדריכלים מכל העולם, ונתקבלה בברכה. התכנית הזאת הוצגה בבית-אגרון לפני הקהל הירושלמי, בהשתתפות 500 תושבי ירושלים, כדי לשמוע את דעתם. התכנית הזאת עובדה מראשיתה תוך שיתוף פעולה ושמיעת הערות של רשות

א. דונן:

הגנים הלאומיים, תוך התייעצות עם אדריכלי הרשות והתחשבות בהערוותיהם. החכנית הזאת הוצגה בפני המועצה לאי-יפה, ביזמת חברת קרתא. פעם, פעמיים, שלוש וארבע ישבנו אתם. בין תהליך כזה של מעורבות ציבורית לבין הטענה שחברת קרתא מפחדת מעימות עם הציבור - הסרח גדול.

אני חוזר ומזמין אתכם לראות את החכנית ואת הדגם שלה, ואני מבקש שהאדריכלים והמתכננים, כשישובו לארץ, יוזמנו לוועדה על-מנת שיוכלו להשמיע ולפרט את תכניתם. כל השנים אנחנו צמאים להערות, לביקורת ולאפשרות לתקן מה שאנחנו עושים, ואנחנו חושבים שגם הוועדה הזאת יכולה לתרום לכך.

ב. בנבנשתי:  
הנושא היחידי שיכול להיות נדון מבלי להיכנס לענין המפורט של תכנית סמילא הוא השאלה העקרונית. יכולים אנשים לטעון: פרק לאומי לא משנים, עקרונית. יש גם אצלנו אנשים שחושבים כך, ואז לא חשוב מהי התכנית. דיון עקרוני כזה אפשר לקיים גם בלי המתכננים. כל נסיון להיכנס לשאלות שהעלה מר אליצור עלול רק לסבך את המצב, ואיננו רציני.

אי-אפשר לרצות הכל. אם אתה אומר: יש לי נורמה שאין משנים פרק לאומי - הבנתי. אבל ברגע שביחד עם זה אתה רוצה להתחיל לפתור שאלות מסוימות, אינך יכול לטעון כמו ילד: אני רוצה גם את זה וגם את זה. זה לא ניתן. הרי אינך רוצה שאנשים ימשיכו להחנות מכוניות על מדבר של אספלט ליד העיר העתיקה, ויחד עם זה להתנגד לפתרון אחר של בעיית החניה, אם אתה רוצה שאנשים ימשיכו לבוא לעיר העתיקה. שני הדברים ביחד אינם ניתנים.

הוועדה המקומית דנה בנושא זה בישיבות פורמליות במשך שנתיים. הוועדה המחוזית חרונ בן לדעתי לפחות חצי שנה, ותיכנס לפרטי פרטים. נדמה לי שלפי החלטת ועדת הפנים המועצה לאי-יפה יכולה אף היא להופיע לפני הוועדה המחוזית. אני רק לא יודע מה אנחנו יכולים להשיג בשלב זה, כשהתכניות נדונות. הרי הוועדה המחוזית עוד לא הליצה אפילו להפקיד את התכנית, עוד לא התחילה בתהליך התכנון. אתם עוד לא דיברתם שם. אי-אפשר לדון על הבינוי בפארק מבלי לדון על תכנית סמילא כולה, אלא אם כן אתם אומרים, כאמור: אני מבקש החלטה חד-משמעית שגבול תכנית עם-6 הוא גבול קדוש ואסור לנגוע בו. אבל מר אליצור הרי נכנס כאן לפרטים שהם קונצפטיים-תכנוניים, איך אתם חושבים שהפתרון של סמילא צריך להיות.

י. אליצור: כשאחד מכלליו הוא שאין נוגעים בפרק הלאומי.

ב. בנבנשתי:  
אני מאמין שאפשר למצוא פתרון משפטי לכל דבר. אבל אנחנו צריכים קודם כל להחליט מה מה אנחנו רוצים, ורק אח"כ לבדוק את הבעיות המשפטיות. כשבר-סלע אומר שזאת תחילת חיטולו של הפרק הלאומי, והוא אומר שהוא טוען זאת כמשפטן - עלול להשתמע מכך שזאת המגמה של מישהו. חזקה על מי שמטפל בזה שאיננו רוצה לחסל את הפרק הלאומי. אני מבין את מר בר-סלע שהוא רגיש לענין זה משום שהוא עומד בפני תביעות של פיצויים וכו', אבל אין צורך להפחיד את הוועדה. ולטענה שאי-אפשר יהיה לסרב לבעלי הבתים הקטנים כשבונים שם סופרמרקט - כבר היו דברים לעולם. גם בבית-וגן קרה שהגבול עבר בנקודה מסוימת, לאחד נתנו ולאחד לא נתנו. אינני אומר שלא תתכן סכנה של תביעות כאלה, אבל סיסמאות כאלה שמישהו רוצה כביכול לחסל את הפרק הלאומי נראות לי מוגזמות.

ג. אליעד:

אני רוצה לשאול שאלת תם: אם נכון מה שאמר מר בר-סלע שלמעשה כל החוק האומר שאין לשנות פרק לאומי אלא באישור ועדת הפנים ריק מתוכן, כי בניית בית בן 40 קומות בתוך הפרק איננה מחייבת אישור הוועדה - אינני מבין על מה אנחנו דנים כאן בעצם. אני מציע אפוא שלקראת המסך הדיון נבדוק את החוק ונדע בדיוק מהו המצב המשפטי.

היו"ר י. חמיר:

מה שנוגע להערות שנשמעו באשר לתקפותו של החוק והתיקון מ-1975 - אני מבקש ממזכיר הוועדה להודיע ליודע המשפטי של משרד הפנים שאנחנו מבקשים חוות דעת משפטית מוסמכת להערות של מר בר-סלע.

ועדת הפנים והכנסת שחוקרו חוקים בתחום התכנון והבניה אינן מתערבות בכיצוע החוקים. אנחנו פועלים כנבחרים העם במסגרת הביקורת שאנחנו מותחים על גופים אלה או אחרים, ומחורים את דעתנו. סמכויות החוק מסורות בהתאם לחוק התכנון והבניה בידי הגופים המוסמכים. הדיון הזה נערך במסגרת פניה של גוף לא-ממשלתי, המועצה לאי-יפה, כדי ליצור דפוסים של מחשבה מה טוב לציבור לקראת הדיונים שיתקיימו בוועדה המחוזית. וטוב שיש ציבור שמחעניין בנושא.

נקיים אפוא ישיבה נוספת, ונבקר גם במשרדי חברת קרתא. לפני מספר שנים היה נסיון לשנות שטח מסויים, קטן, בהייד-פרק הלוונדובי. הגיעו הדברים עד כדי כך שאפילו בית-המלכות המליץ על השינוי. קמה התעוררות ציבורית עצומה, ומנעו בכוח את האפשרות לנגוס כמה מאות מטרים מהייד-פרק למטרות שהיו חצי-מסחריות וחצי-ציבוריות. הציבור התקומם לא מפני שהיתה סכנה שמאות המטרים הללו יסבנו את ההייד-פרק כולו, אלא משום שזה נראה כתחילתו של תהליך שמי יודע היכן יסתיים. במידה ואחה מותר, מר ינאי, מתוך חישובים מסויימים, אחה נותן גושפנקא ומכשיר את הקרקע לתהליכים אחרים שהיום אינך רואה אותם.

כי מה קורה עם קרתא? כדי לממן את הפרוייקט הגדול שלה היא זקוקה לאמצעים. כדי להשיג את האמצעים היא זקוקה לשטחים שהיום נמצאים ברשותנו. ואני שואל: מהי הלהיטות הזאת למונומנט קולוסאלי המסבך אתכם בצורך באמצעים נוספים, דבר הגורר אתכם לויכוח של היום? ומה עוד שבכל הדיון הזה עוד לא התייחסנו להשפעה הסביבתית ולסכנה של זיהום האויר ע"י מצבור כזה של רכב וחנייתו.

אילו היה הדבר תלוי בי הייתי מקבל את הקו שהזכיר מר בנבנשתי: אם יש פרק לאומי - ייקרב הדיון את ההר; לא נוגעים בו ולא מחליפים שטחים; בלי טובות. בסופו של דבר הדורות הבאים ישפטו אותנו לא לפי הכוונות אלא לפי התוצאות, ואינני בטוח שע"י בניה גתדיוזית מרשימה כזאת נשרת את הענין הגדול של ירושלים.

י. בארי:

אני רוצה לציין שמבחינה משפטית דומני שאין כלל מקום לספק; נראה לי שעמדתו של מר בר-סלע תופשת בכל מאת האחוזים: האישור של ועדת הפנים לפי החוק דרוש לצרכי ביטול או שינוי הכרזה, ותו לא.

ג. אליעד:

אבל מהו האפקט של הכרזה, אם מותר לבנות בפרק לאומי בנין של 40 קומות?

י. בארי:

אשר לבנין כזה בתוך גן לאומי או אחר הסטורית - גם אז מוגבלים רק לעסק, מלאכה או תעשייה, ולא לבנין מגורים, ואין זקוקים לאישורה של ועדת הפנים אלא להיתר של רשות הגנים הלאומיים בלבד.

ועדת הפנים ואיכות הסביבה  
4.1.77

א. רונן:  
בזה נסגר למעשה המעגל. היו"ר פנה אלינו  
שנדבר על הגן הלאומי. אני אמרתי שאי-  
אפשר לדבר על הגן הלאומי מחוץ לקונטקסט הכללי של הנושא. היו"ר  
סגר עכשיו את הדיון בדברים על הקונצפציה ועל הקשר ההדדי שבין  
הדברים. זה מחזיר אותנו לנקודת ההתחלה של הדיון, ואני מודה לכם  
על היענותכם להזמנתנו לבקר אצלנו.

(הישיבה ננעלה ב-10.25)